

1.

„Hurmaga on siis kõik,” ütles Kamppila. Mina ei öelnud midagi, vaatasin Elinale otsa. Elina kinnitas, et ei hooli, ja uskus, et võime väga hästi ka ilma temata edasi teha; kindlasti leiaksime uue solisti tüdrukute seast, kellele Kamppila oli lubanud laulja kohta nende kahe aasta jooksul, mis me olime mööda maakonda mängimas käinud.

Elina käskis meil proovida veel teisigi tüdrukuid, neid, kellele me teised olime lubanud proovilaulmisi; tema arvates võiksime hakata nüüd võrdlema tüdrukute võimeid ka laulmises.

Korjasime kolud kokku ja tassisime autosse. Harju ja Ari ei olnud kogu selle aja jooksul midagi rääkinud. Nii et nad ei saanud üldse aru, miks Elina just nüüd Hurmast ära läks: talvel oli olnud vähe esinemisi, aga nüüd, kui talv hakkas otsa saama, oli neid jälle tulnud, ja kevadeks ja suveks oli esinemisi veelgi, ja neist oleks sissetulekut meist igaihele.

Harju ja Ari läksid istusid Hurma väikebussis tagumisse ritta ja oli kuulda, kuidas nad räägivad seal midagi, mis ette ei kostnud, sest Kamppila käivitas auto ja keeras selle noorsooseltsi õues ringi, sõitis külatee ja ristumiskohast peatee.

Elina ütles Kamppilale, et ei tundnud igatsust Lappajärvi kirikuküla noorsooseltsi talvise tagatoa järele, kus alati haises maadlejate järgi, ja peldiku ja selle haisu järele samuti mitte. Ka peldiku jäist istet ei mõelnud ta taga igatseda. Kamppila ei olnud lausunud sõnakestki sellest peale, kui autosse tuldi, porises vaid midagi enda ette. Kui bussi

astusime, tahtsin Elina kõrvale istuda, aga tema trügis kohe minust mööda ja istus mu taha.

Ütlesin, et tean, miks Elina tahtis Hurmast ära minna ja miks ta minu peale vihane oli; selle pärast ei tasunud küll Hurmat maha jätta. Mina võiksin orkestrist ära minna, sest Kamppila leiaks pigemini uue lõõtspillimängija kui hea laulusolisti. Elina oli meeldinud igal peol, kus me paari aasta jooksul olime tantsuks mänginud, kiitjaid oli olnud rohkem kui küllalt, ja kuigi Elinale ei kantud koju kottide kaupa fänniposti, oli ta maakonnas endale juba nime teinud.

Elina ei vastanud midagi. Oletasin, et ta oli eilse õhtu pärast väga vihane, ta oli tahtnud koos Kaijaga minu poole tulla, aga mina ei lasknud neid, vaid ütlesin, et ei ole tema lapsele mingi Sauli-onu, kellega laps tutvuma peaks, ja et Elina peaks Kaija isaga hästi läbi saama, sest laps vajab isa, ja polnud hea näidata talle poissmehekodu, mille elanikuga emal olid suhted.

Juba Lappajärville jõudes oli Elina olnud sõnakehv, öelnud Kamppilale üht-teist pleilisti kohta, aga minule terve õhtu otsa mitte sõnagi, ja ma olin näinud, et tema rõõmus meel lauldes oli olnud vägisi välja pressitud.

Kummardusin ettepoole ja ütlesin Kamppilale nii kõva häälega, et ka Elina seda kuulis, et ma ei usu, et Elina Hurmast ära läheb, aga kui ta ei tahtnud enam minuga ühes orkestris olla, siis leiaks Kamppila kindlasti kergemini uue lõõtspillimängija kui Elina-väärilise laulusolisti, kelle nimi juba rahvast tõmbas, kui see tantsuõhtu kuulutustesse pandi. Kamppila ei keeranud pead, ütles tigidalt, et oli mind juba sügisel hoiatanud, et ma ei peaks oma asju mehenaisega keeruliseks ajama, eriti veel niisugusega, kellel oli väike laps ja kes laulis samas orkestris, kus mina mängisin. Kamppila käis lausa peale, et kas ma mäletan, mida ta oli öelnud. Ütlesin, et mäletan. Kamppila karjus sama asja ka Elinale; ma ei teadnud, et Kamppila oli ka temale sõnad peale lugenud.

Elina ei vastanud kohe midagi, aga kui Kamppila siis uuesti hüüdis ja nii kõva häälega, et ka Harju ja Ari selle tagapingile ära kuulsid, karjus

Elina vastu, et nüüd saadakse temast lahti ja Kamppila ei pea muretsema oma orkestri liikmete eraelu pärast, mis polnud tema asi. Elina karjus, et loodab, et tema eraasju ei kuulutata kogu maakonnale, sest see ei meeldiks tema mehele; kui lugu ekskavaatorijuhi kõrvu jõuab, võib ta tulla ja Kamppilalt ja meilt teistelt niisamuti juurde küsida nii kõva käega, et meile võib sellest püsivaid jälgi jääda.

Ütlesin Elinale taha nii vaikse häälega, et teised seda ei kuulnud, et ta oligi mulle kurtnud, kui kõvad sõrmed olid tema mehel minu sõrmedega võrreldes ja kui karmid mängud sängis: Elina arvates oli mees olnud minuga võrreldes elajas.

Elina käskis mul selle paberile kirja panna ja saata Kauhava ajalehe lugejakirjade osakonda varjunimega Kindlalt Teada. Selle peale ei öelnud mina enam midagi ja ka Kamppila jättis oma jutluse pooleli. Juba enne Lummukkat jäi vaikselt ka tagapingil.

Jätsime Elina kiriku juurde. Kamppila käskis veel mõelda, kas Elinal tasub loobuda kindlast töökohast Hurmas; Kamppila ei uskunud, et maakonna teistest orkestritest tuleks kõnesid nii et traadid tulised. Elina ei öelnud autost lahkudes isegi mitte head aega, võttis vaid oma kohvri ja läks välja. Kell oli juba kaks öösel, Elina korteri aknad olid pimedad. Teadsin, et Maire oli lapsehoidjaks, sest Elina mees oli koos oma ekskavaatoriga põhjas lähetuses.

Tulin autost välja järgmisena, Kamppila ütles mulle hüvastijätuks, et laupäeval mängime Voltti Väinöläs, on siis Elina kaasas või ei ole. Ta palus mul siiski Elinaga rääkida: Hurma oli nõutud Elina pärast rohkem kui meie teiste pärast kokku.

Võtsin lõõtspillikasti kätte ja liuskasin üle öökülmast jääs õue trepile. Mul olid jalas nahast tallaga kingad, need ei pidanud ühtegi pidi, oleksin trepi alumises otsas peaaegu kukkunud, aga sain käsipuust kinni ja koperdasin trepist üles välisuksele.

Jõudsin eeskotta ja pööningutrepist oma tuppa. Arvasin, et Laila ärkas nagu alati ja et hommikul ta tänitab, mis mu lõõtspillimängust ja rääbakast elust edasi saab; jalad ei olevat mind esinemissõidult tagasi tulles

kandnud. Laila kinnitaks nagu ikka, et olen viltusel pinnal, mis viib vaid allapoole.

Mulle oli toodud kummutile veekannu vett, kallasin sealt portselan-kaussi ja pesin enne magamaminekut. Meenutasin keskkooli füüsika-tunde, kus oli arvatatud eseme liikumist kaldteel, otsustasin, et nende teadmistega end hommikul kaitsen.

2.

Hommikul magasin kaua, muu rahvas oli söömise juba lõpetanud, kui alumisele korrusele tulin. Laila oli mulle linase rätiku alla võileibu jätnud ja keetis kohvi. Täna sin teda hoolitsuse eest, ta kinnitas, et on oma väikse venna eest alati hoolt kandnud.

Jõin klaasi vett, Laila meelest nõudis seda viin. Ütlesin, et olin tööl, mängisin Lappajärvi kirikuküla noorsooseltsis, kus ei olnud lubatud, et pillimehed joovad, kui nad just lõunast ei olnud.

Laila küsis tantsuõhtu kohta, rääkis, mida olin mänginud ja kui palju rahvast oli olnud. Kambrist tuli õemes Risto, istus mulle seltsiks kohvi jooma ja pani suitsu ette. Ta hakkas kohe küsima, kas olin õhtul Lappajärvilt pruudi leidnud või olin pidanud leppima vaid lõõtspilli näperdamisega; ta korrutas seda juttu nii kaua, et Laila virutas talle nõudepesukaltsuga, aga pidi vägisi naerma Risto juttude peale pruudist, kelle olin jätnud Lappajärvi Nissile kurvastama.

Laila kinnitas, et teab, et mul on pruut lähemalgi kui Lappajärvil, mina ei pidanud kirikukülast kaugemale naistesse minema, ja pruut võis isegi meie pasunakooriga kaasas käia, kinnitas Laila. Risto kurtis selle üle, et pillimeestele jätkus naisi alati, ja muretses, et temal ei olnud ei kuulumist ega mängimisoskust.

Vanaperenaine, Risto ema, tuli ülemiselt korruselt; ta elas pööningu teise otsa kambris. Laila imestas, et vanaperenaisel oli olnud nii magus uni, et kirikusse minek oli sellel pühal vahele jäänud. Vanaperenaine

rääkis, et öö oli olnud raske; väitis, et oli hommikul kella kuueni üleval olnud, enne kui uni oli tulnud.

Ütlesin, et kartsin, et ajan vanaperenaise üles, kui tulin öösel pillikastiga kolistades pööningu kitsast trepist ülemisele korrusele; vanaperenaine imestas, et ei olnud seda kuulnud, kuigi oli öö otsa üleval olnud. Risto hakkas emaga vaidlema, kas ema oli maganud või üleval olnud, tüdisin selle kuulamisest ära ja läksin ülemisele korrusele tagasi. Lamasin voodil, riided seljas, ja vaatasin lakke. Mõtlesin nalja pärast, kui mitu põikpuud oli Risto laudade alla pannud, kui pööningukambrit elamiskõlblikuks tegi: ta oli löönud punnitud lauad nii, et naelaread ei paistnud välja.

Lamasin ligemale pool päeva. Mõtlesin helistada Elinale ja järele kuulata, kustpoolt tuuled täna puhuvad, aga ei tahtnud Laila ja Risto kuulates helistada. Otsustasin, et lähen küla peale, ja tõusin voodist, aga enne kui jõudsin kingad jalga saada, tulid alt väiksed poisid, nii et trepp müdises. Kuulsin, kuidas Jouko surus oma väikevenna trepikojas vastu käsipuud ega lasknud mööda. Ukse peal nad veel maadlesid natuke, millega selgitasid, kumb esimesena kambrisse astuda võis.

Küsisin, kas nad tahavad kogu maja maha lammutada; ütlesin, et nad peaksid ootama isa pärandit ja mitte lammutama maja, kus oli kahele poisile jagamist küll. Nad jäid ukسلävele selle üle mõtlema. Arvasin teadvat, mis neil asja oli, ja võtsin lõõtspilli kastist välja. Küsisin, kas nad on juba otsustanud, kumb mänguriista esimesena katsuda saab. Jouko meelest ei olnud siin midagi otsustada, pilli mängitakse vanuse järjekorras. Väikevend paistis sellega nõustuvat ja ma andsin lõõtspilli Joukole, kes oli laua taha toolile istunud. Avasin pilli haagid ja istusin teisele toolile Jouko ette. Ta kobas sõrmedega klahve, viierealine oli talle kindlasti liiga suur, aga ta sai lõõtsad nii palju lahti ja kinni, et mängis koperdades kaks korda „Vanamees Noad”. Siis hakkas väikevend juba mänguriista endale nuiama.

Kui Jouko asus „Metsalilli” sõrmitsema, ei pidanud väikevenna närvid enam vastu ja ta hakkas lõõtspilli endale kiskuma. Ütlesin, et mängimisega on kõik, kui nad kokkuleppele ei jõua. Jouko andis mänguriista vennale. Lõõtspill paistis tal süles väga suur, mingeid hääli poiss sealt siiski sai,

lasin tal natuke aega klahve vajutada ja panin lõõtspilli ära kasti. Keelasin vendadel oma loaga kambrisse tulla ja eriti lõõtspilli puudutada, mis oli minu tööriist ja mu leiva isa. See tegi poistele nalja, nad ütlesid, et minu isa on surnuaias kiriku kõrval, aga nad lubasid lõõtspilli rahule jätta.

Panin üleriided selga ja käskisin poisikestel alumisele korrusele kaasa tulla. Ütlesin, et lähen küla peale; Laila küsis, kas tulen söömaajaks tagasi. Ma ei osanud kindlalt vastata, ta lubas, et peab söögi kuni õhtuni välja soojas.

Õues liivatas Risto trepiesist, kiitsin teda selle eest. Risto küsis, kas Laila jutus on tõetera, et kiriku juures ootas mind pruut. Ütlesin, et moosekantidel on kõik võimalik.

Pidin auto aknad jääst ära puhastama. Risto tuli vaatama, kas Škoda Octavia läheb käima, tõstis pöidla püsti, kui mootor uratas. Lasin mootoril natuke aega soojeneda, avasin külgakna ja kiitsin Ristole oma autot. Tema arvates oli Saksa auto Tšehhi omaga võrreldes auto, ta oli talvel ostnud uue Taunuse ja kinnitas, et ei loobu sellest kunagi.

Hakkasin sõitma ja mulle meenus sõites, et ei olnud rääkinud Ristole, mida olin kuulnud Lappajärvil: Pietarsaaris oli olnud Rootsist tulnud värbajaid, kes olid lubanud tööd Rootsis kasvõi kohe, ja Pietarsaarist oli juba palju poisse Härnösandi saeveskisse ja Gävleni dokki tööle läinud. Risto oli juba sügis otsa virelenud oma põllumajandusega ja ähvardanud, et pakib Laila ja poisid lennukisse ja läheb Austraaliasse lambaid pügama; oleksin võinud öelda, et nüüd on tööd saada ka lähemalt.

Peatasin auto Nurme baari ees ja läksin sisse. Paar tuttavat istus telefonile nii lähedal, et oleksid kuulnud iga sõna, mis ma oleksin öelnud. Võtsin kohvi ja moosipiruka, mida tüdruk kiitis, et oli hommikul küpsetatud. Lauas küsisid Lauttamuse omad, kus kandis olin õhtul kortsu kallistanud. Vastasin lihtsalt, ei hakanud midagi väga vaimukat välja mõtlema. Kui nende jutt hakkas otsa saama, küsisin, kas nemad on kuulnud värbajatest, kellest lappajärvilased olid teadnud, et liiguvad Pietarsaari kandis ja otsivad metallimehi ja muud rahvast, kellest Rootsis praegu kuuldavasti puudus olevat. Lauttamuse omad ei olnud värbajate otsa komistanud.

Sõitsin kiriku juurde, peatasin auto nii, et nägin Elina korteri aknaid, seal ei paistnud valgust, aga valgust ei olnud veel ka teistes maja akendes. Ma ei saanud väga kaua Elina akna all autos istuda, hakkasin tagasi jaama poole sõitma.

Pidin jälle baari minema, seal istus seesama punkt. Nad kahtlustasid, et olin baariabilisse armunud, kui ei olnud kannatanud kauem ära olla. Nõustusin, et armastus on vägev jõud, läksin telefoni juurde ja helistasin, aga Elina telefonile ei vastatud. Palusin uuesti ühendada, lasin heliseda, aga keegi ei vastanud. Ei tihanud Elina uksele koputama minna, läksin koju tagasi.

Laila pidas mu juba eeskojas kinni ja ütles, et Elina ema oli helistanud ja öelnud Elinalt edasi niisugused tervitused, et Elina oli läinud Rovaniemisse oma õe juurde ja mina pean Kamppilale ütlema, et Elina ei ole enam Hurma pundis.

Läksin kööki. Laila ütles, et Risto oli läinud naaritsaid söötma ja võtnud väiksed poisid kaasa, ja et vanaperenaine oli praegu põõningul oma kambris, siis oleks meil õige aeg rääkida Elinast ja minust ilma liigsete kõrvapaarideta. Mina imestasin, mis oli meil Elina ja minu asjadest rääkida; Laila ütles, et kuna on vanem õde, siis tahab ta anda mulle head nõu.